

Kitap İncelemesi :

AYSUN DURSUN, OYUN KÜLTÜR BENLİK TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE GELENEĞİN TEMSİLLERİ, İSTANBUL 2021, KESİT YAYINLARI.

Berat Samet KAHRAMAN*

Karl Gross, *The Play of Man* adlı eserinde “oyun hayata hazırlıktır”, der (1901: 389). Zaman içinde tanımlamalar değişse de insanın oyunla olan kadim birlikteliği hakkında herkes hemfikirdir. İster antik çağda tanrıları hoşnut etmek için oynanan bir oyunun içinde yer alın, ister bir çocuk oyununda saklanması gereken bir kişi olun veya hiç tanımadığınız bir insanın mesleğini tahmin etmeye çalışın, değişmeyen tek şey hayatta her zaman bir role sahip olduğunuz ve bu rolün gerekliliklerini yerine getirerek oyunun içinde yer aldığınızdır. O hâlde insan bu büyük oyun sahnesinde neden bazen sıradan rollere bürünürken bazen de başrolüdür? Dr. Aysun Dursun, 2021 yılı Ağustos ayında Kesit Yayınları'ndan çıkan

Oyun Kültür Benlik Türk Halk Kültüründe Geleneğin Temsilleri adlı kitabında oyun kültür ilişkisini merkeze alarak benlik kavramını ve söz konusu kavrama bağlı olarak bireylerin benlik sunumlarını gerçekleştirdikleri geleneklerin temsillerini ele alır ve buna benzer sorulara cevap verir.

Sosyal roller ve kişinin sahip olduğu toplumsal kimlikler, kültür içinde bireye bir rol tanımı yapar. Durum ve şartlara bağlı olarak kimi zaman bir baba veya anne, kimi zaman bir esnaf veya hemşire, kimi zaman da bir misafir veya komşu rolüne bürünen kişi toplum içinde ve kendi hayatında önemli bir rolü icra etmiş olur. Ancak hayatın süregelen olmayan sahnelerinde de kişi rol oynamaya her an hazır olmak zorundadır. Bu sahneler ise hayatın geçiş dönemleri olarak tanımlanan doğum, evlenme ve ölüm süreçleridir. Dr. Dursun, bu dönemlerde gerçekleştirilen geleneklerin aynı zamanda bir

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi / Muğla - beratsametkahraman@posta.mu.edu.tr (Orcid ID: 0000-0003-4676-6928)

performans birlikteliği olduğunu ve söz konusu icrada yer alan her bireyin belirli bir rolü olduğunu, kişinin bu gibi zamanlarda geleneksel temsil rolünün gereğini yerine getirdiğini ifade ederek sahne, kurgu, oyuncu, takım ve performans başlıkları altında örneklendirir.

Eser, okuyucusuna çalışmanın genel çerçevesini kapsamlı bir “Giriş” bölümüyle çizerek “Oyun Kavramı”, “Oyun Kavramı ile İlgili Çalışmalar”, “Benlik Kavramı” ve “Erving Goffman’ın Benlik Sunumu Yaklaşımı” başlıkları altında vermektedir.

Oyun Kavramı başlığı altında, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze oyun algısı, oyun oynama gerekliliği ve kültürel kökenlerde oyun tasavvurlarına değinilir. Daha sonra Türk kültüründe oyunun ne anlama geldiği, oyun oynama kültürünün ne olduğu ve gerekliliği tartışılır. Oyun kültürünün mit ve ritüelle olan tarihi geçmişine de değinen Dr. Dursun, bunu günümüz sanal oyunlarında bireylerin benlik sunumlarıyla ilişkilendirerek geçmişi günümüze oyun kültürü ile taşımayı başarır.

Oyun Kavramı ile İlgili Çalışmalar başlığında, çalışmaya kaynaklık eden ve bu eserden önce yapılmış çalışmalar kronolojik olarak verilmiştir. Türk halk edebiyatı alanında önem taşıyan çalışmalar ifade edildikten sonra uluslararası alanda yapılmış oyun çalışmaları da eserde yer alır.

Benlik Kavramı başlığı altında, benliğin ne olduğu, yapısı hakkına bilgiler verilir. Benlik-toplum ilişkisi birey-aile ve toplum çerçevesinde ele alınarak örneklerle irdelenir. Toplumu içinde bireyin benlik kazanma süreçleri kimlik kavramı çerçevesinde açıklanır.

Erving Goffman’ın Benlik Sunumu Yaklaşımı başlığı altında ise çalışmanın metodunu belirleyen Goffman’ın konuyla ilgili görüşlerine yer verilir. Goffman, hayatı bir tiyatro sahnesine benzeter ve düşüncelerini bir terminoloji etrafında kavramsallaştırır. Davranışı gerçekleştiren kişiyi “aktör”, sergiledikleri davranışları ve etkinlikleri “rol veya rutin” ve kişinin diğer bireyleri etkilemeye yönelik davranışlarını ve bunların sunumlarını “performans” olarak tanımlar.

Geleneğin Temsilcisi Olarak Oyuncu/İcracı başlığında, kişinin sahip olduğu statüler kimlik kavramları çerçevesinde değerlendirilir ve kimlik-toplumsal konum birlikteliği rol kavramı çerçevesinde ele alınır. Aile bireylerinden gelin-damada, akrabalarından komşulara toplumda belirlenen sosyal roller oyun kavramı bağlamında incelenir.

Geleneğin İcrasına Katkı Sağlayanlar: Takımlar başlığı altında, takım kavramı tanımlanır. Bir icra sırasında kurulan sette birey ve etkileşim içinde oldukları yakınları “takım” olarak adlandırılmıştır. Bu takımlar geleneğin aktarımına katkı sağlayan, sürdürülebilir bir kültür dairesi oluşturan bireylerdir. Dr. Dursun çalışmasında doğum, evlenme ve ölüm âdetleri ile komşuluk, misafirlik ve esnaflık gelenekleri üzerinden icra ortamlarını ve buna katılan oyuncularını ve takımlarını örneklendirir. Bu geleneklerin herhangi

birinin temsilinde yer alan bireyin, icrada aldığı rolle oyun setine yaptığı önemli katkı ifade edilir.

Bir Temsil Olarak Geleneğin İcrası (Performans) başlığı altında, bireyin izleyiciler karşısında sergilediği icra değerlendirilir. Buna bağlı olarak “Vitrin”, “Set”, “Rol veya Rutin”, “Senaryo” ve “Kurgu” kavramları, icrayı tanımlayan ve tamamlayan unsurlar olarak çalışmada yer alır.

Geçiş Dönemleri Geleneklerinin Temsili başlığı altında Dr. Dursun, doğum, evlenme ve ölüm geleneklerini geniş bir icra ortamı olarak değerlendirir. Geçmişten günümüze çeşitli örneklerle açıklar. Çalışmada bu örnekler geleneğin güncellenmesi bağlamında da değerlendirilmiştir. Günümüzde yeni doğan bebekler için yapılan “Yeni Doğan Fotoğraf/Video Çekimleri” söz konusu başlıklardan biridir.

Komşuluk Geleneklerinin Temsili başlığında, komşuluk ilişkilerinin yapısı ve gerekliliği, Türk kültüründeki önemi değerlendirilir. Oyun kavramı çerçevesinde, hane ziyaretleri ve kadınlar arası düzenlenen “gün”ler; set, rol ve rekabet kavramlarıyla ilişkilendirilerek incelenir. Bu açıdan bakıldığında sıradan bir ziyaretin kültürel kavram alanındaki karşılığı daha anlaşılır kılınır.

Misafirlik Geleneklerinin Temsili başlığı altında, geleneksel Türk misafirperverliği ve ev sahibi-misafir rolleri geleneğin icrası bağlamında incelenir. Takdim ritüeli hürmet kavramıyla ilişkilendirilerek açıklanır. Ev sahibi ve misafirin rolleri kültürel değerler ve unsurlarla şekillenir.

Esnaflık Geleneklerinin Temsilleri başlığı altında, herhangi bir alışveriş icrasındaki esnaf-müşteri rolleri değerlendirilir. Günlük yaşamda diğer pek çok rolle birlikte hemen hemen her bireyin yer aldığı bir seti oluşturan alışveriş mekânları aynı zamanda bireyler için bir sosyalleşme alanı olarak da değerlendirilir.

Dr. Dursun, çalışmasında yaşamın akışı içinde fark edilmeden uygulanan, kolektif bellek ve kolektif bilinç dışı çerçevesinde yönlendirilen davranışlara dikkat çeker. Bu davranışlar kültür taşıyıcısı olarak geleneklerin temsilinde bireylerin rollerinin belirleyicisi konumundadır. Toplumda bir kişinin pek çok rolü ve bu roller çerçevesinde sergilemesi gereken icralar vardır. Birey var olduğu sürece oyun devam eder. Yaşamın icrasında kimi zaman sıradan rollere bürünürken kimi zaman da başrolde dir.

Bu eser, oyun kavramına öncüllerinden farklı bir perspektiften bakan, oyun kavramını sınırlandırmadan hayata yayan, ardıllarına yeni çalışma alanları açacak, hem teori hem de uygulama kitabıdır. Türk halk edebiyatı alanında performans dayalı uygulamaların yeniden yorumlanması, kültür-oyun ve kültür-benlik ilişkisi noktasında alana önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Gross, K. (1901). *The Play of Man*. New York.

Dursun, A. (2021). *Oyun Kültür Benlik Türk Halk Kültüründe Geleneğin Temsilleri*, İstanbul: Kesit.

“İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi’nin (COPE) Davranış Kuralları” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Çalışma konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / *The subject and scope of the study do not require an ethics committee approval.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*